

ОСОБЛИВОСТІ НАРЦИСИЧНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДІВЧАТ З РІЗНИМ ТИПОМ ПРИХИЛЬНОСТІ ДО ПАРТНЕРА

Постановка проблеми. Актуальність досліджень зміни характеру побудови міжособистісної комунікації зумовлена зростом порушень у сфері партнерських стосунків. Згідно з даними Державної служби статистики в 2014 році в Україні було зареєстровано 295 тисяч шлюбів і більш 160 тисяч розлучень. Виходить, що 5 з 10 шлюбів розпадається. До того ж 50-60% всіх розлучень припадає на молоді сім'ї, велика частина з яких розлучається на першому році сімейного життя [2]. Така ситуація свідчить про руйнування інституту сім'ї в нашому суспільстві і наявності труднощів у побудові тривалих, міцних партнерських відносин у сучасній молоді. Романтичні і любовні відносини у дорослому віці є відносинами прихильності. Якість прихильності до партнера має типологічні особливості, які проявляються у стійкому стилі вираження почуттів та відчуття своєї цінності в ситуаціях міжособистісного спілкування. Уявлення особистості про себе конструюється людиною під час діяльності та спілкування з іншими. Нарцисична регуляція забезпечує психічне здоров'я людини, в нормі регулює оптимальний (конструктивний) нарцисизм особистості, що проявляється в достатній зрілості інтерпсональних потенцій індивіда та «здоровій» самодостатності, у можливості пробачати собі помилки, отримувати уроки, тим самим збільшуючи свій життєвий потенціал. Наслідком порушеної нарцисичної регуляції є нестабільне почуття власної цінності [4,5]. Саме ситуація партнерського спілкування, побудова відносин психологічної інтимності є тригерною для прояву особливостей нарцисичної регуляції особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне розуміння концепту «нарцисизм» в закордонній психології широко представлено у класифікаціях, запропонованих різними авторами. Ревізія робіт, присвячених нарцисизму, дозволяє укласти всі існуючі підходи в схему двох найбільш відомих і ґрунтовних позицій стосовно даної проблеми; перша бере свої витоки від М. Балінта, Д. Віннікота, Б. Мура, К. Хорні та ін. та в сучасній трактовці відображає позицію Х. Кохута; друга заснована на ідеях, що розроблювались К.Абрахамом, М. Кляйн, Г. Розенфельдом та ін. та відображає позицію сучасного теоретика нарцисизму О. Ф. Кернберга [5].

Загальний вигляд сучасних положень закордонних теоретиків та дослідників нарцисизму полягає в тому, що нарцисизм розглядається під кутом самостійної системи регуляції особистості, що підтримує афективну рівновагу по відношенню до почуттів внутрішньої стабільності, власної цінності, впевненості у собі, доброго самопочуття, тобто у відношенні почуття самого себе, або власного Селф. Сучасна позиція тлумачить систему нарцисичної регуляції особистості як самостійну складову, що забезпечує психічне здоров'я людини, в нормі регулює оптимальний (конструктивний) нарцисизм особистості, що проявляється в достатній зрілості інтерпсональних потенцій індивіда та «здоровій» самодостатності, у можливості пробачати собі помилки, отримувати уроки, тим самим

збільшуючи свій життєвий потенціал. Наслідком порушеної нарцисичної регуляції є як нестабільне почуття власної цінності (завищене/занижене), так і надвисокий/наднизький рівень виразності нарцисичних рис особистості. До числа останніх належить грандіозне почуття самозначимості, захопленість фантазіями про безмежний успіх, віра у власну унікальність, потреба в захопленні, почуття привілейованості, експлуативність в міжособистісних стосунках, дефіцит емпатії, заздрість до досягнень інших, зухвала, нахабна поведінка [4, 6].

Нарцисичні риси є системою психологічних "фільтрів", що забезпечують уявлення особистості про себе і її специфічне сприйняття навколишнього світу. Нарцисичні риси особистості є стійкими та проявляються ситуативно, як наслідок перенавантаження окремих засобів регуляції уявлення про себе особистості. Але при цьому не досягають рівня, необхідного для діагностики патологічного нарцисизму по DSM-IV-R (Diagnostic and Statistic Manual, 1994. Керівництво з діагностики і статистики психічних порушень) [8].

Згідно сучасним психоаналітичним уявленням система нарцисичної регуляції особистості є самостійною і не менш важливою для психічного здоров'я, ніж система регуляції інстинктивних імпульсів. Психоаналітичне поняття Селф, що відбиває цілісність особистості, її біологічно-психічну єдність, на відміну від Его включає в себе усвідомлювану сферу і являє собою регуляторний (і тому стрижневий) компонент особистості, що включає й інші компоненти (сприйняття, мислення, інтелект, пам'ять, життєва біографія, інтернальна і інтерперсональна проблематика і т.д.) [4].

Романтичні і любовні відносини в дорослому віці є відносинами прихильності. Терміном «прихильність» позначається різновид міжособистісних стосунків, заснованих на потребі у психологічній безпеці, які встановлюються в результаті тривалої взаємодії і відрізняються вибірковістю, емоційністю і відносною стійкістю. Якість прихильності має типологічні особливості, які виражаються в стійкому стилі мислення, стилі вираження почуттів та поведінки в ситуаціях міжособистісного спілкування. На думку ряду авторів (R. Fraley, K. Brennan, K. Bartholomew, Т.В. Казанцева), тип прихильності визначається двома незалежними соціально-психологічними установками - прагнення до залежності і прагнення до незалежності від найближчого оточення. На основі прийняття або неприйняття цих установок виділено чотири типи прихильності: автономний тип, надзалежний тип, псевдоавтономний тип і дезорієнтований [1, 3, 7].

Мета статті – вивчення особливостей нарцисичної регуляції особистості дівчат з різним стилем прихильності до партнера.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У дослідженні брали участь 122 дівчини віком від 19 до 23 років. За соціальним статусом всі випробовувані були студентками харківських вузів. За сімейним станом всі випробовувані (100% вибірки) були незаміжні і не мали дітей. Для участі в дослідженні були відібрані дівчата з досвідом (вдалим чи невдалим за суб'єктивною шкалою) близьких стосунків з партнером.

Були використані наступні методи:

1. Тест оцінки нарцисизму (адаптована в НДПІ ім. В.М. Бехтерева, Н.М. Залуцькою зі співавт., 2003);
2. Опитувальник «Нарцисичні риси особистості» О.А. Шамшикова, Н.М. Клепикова;
3. «Досвід близьких відносин» (ECR-R) (Кочарян А.С., Фролова Є.В., Такмакова М.Ю.).

Математико-статистична обробка результатів проводилася за допомогою непараметричного критерію Краскела-Уоллеса для встановлення значущих відмінностей між не пов'язаними вибірками.

На основі даних опитувальника «Досвід близьких відносин» в дослідницькій вибірці (122 випробовуваних) було виділено 4 групи дівчат з різними типами прихильності: тип прихильності автономія - 42 дівчини; тип прихильності псевдоавтономія - 25 дівчат, дезорієнтованість - 27 дівчат, надзалежність - 28 дівчат.

На першому етапі роботи було виявлено відмінності за допомогою непараметричного критерію Краскела-Уоллеса в виразності нарцисичних рис в чотирьох групах досліджуваних за опитувальником «Нарцисичні риси особистості» О.А. Шамшикової, Н.М. Клепикової.

Таблиця 1

Нарцисичні риси	Асимптотична значимість	Середній ранг
<i>Псевдоавтономія</i>		
Очікування особливого відношення	0,016	53
Відсутність емпатії	0,001	54
Зайнятість почуттям заздрості	0,001	58
<i>Надзалежність</i>		
Маніпуляції в міжособистісних відносинах	0,005	54

В таблиці 1 представлений перелік нарцисичних рис, за якими були виявлені значимі розбіжності між групами. Отже, було виявлено, що для дівчат з типом прихильності псевдоавтономія характерні такі нарцисичні риси: очікування особливого відношення, відсутність емпатії, зайнятість почуттям заздрості. Тобто, для дівчат з цим типом прихильності характерна суб'єктивна впевненість у необхідності особливого відношення до себе. Нереалізовані очікування від спілкування провокують дратівливість при зіткненні з будь-якими перепонами. Відсутність емпатії – проявляється в неможливості розпізнавати та розуміти почуття й потреби інших людей, небажання поставити себе на місце іншого. Наприклад, знаходження серед людей, що обговорюють проблеми, звертаються за допомогою, сприймається як нудна та нецікава справа. Крім того, для дівчат з цієї групи характерна заздрість до оточуючих та думки про те, що це інші постійно заздять. Реальні чи уявні переваги інших в соціальних аспектах (матеріальні цінності, успіх, статус та ін.) сприймається як загроза цінності Я та супроводжуються афективними переживаннями й діями.

Для дівчат з типом прихильності надзалежність характерна нарцисична риса – маніпуляції в міжособистісних відносинах. Тобто, використання інших для посилення своїх соціальних позицій, досягнення цілей. В ситуаціях контакту з оточуючими не враховуються їх інтереси та бажання.

Наступним було визначення значимих відмінностей за допомогою непараметричного критерію Краскела-Уоллеса між чотирма групами досліджуваних за тестом оцінки нарцисизму (клініко-психологічної тестової методики, що адаптована в НДПІ ім. В.М. Бехтерева Н.М. Залуцькою, А.Я. Вукс під керівництвом В.Д. Вида).

Зауважимо, що в групі дівчат з типом прихильності автономія не було виявлено значимо виражених нарцисичних показників. Це говорить про відсутність в даній групі різких перепадів між нарцисичними показниками, та вказує на більш високий рівень організації Селф-системи особистості дівчат відносно інших трьох груп досліджуваних.

Таблиця 2

Показники нарцисичної регуляції	Асимптотична значимість	Середній ранг
<i>Псевдоавтономія</i>		
Безсиле Селф	0,036	52
Дереалізація / Деперсоналізація	0,009	48
Незначне Селф	0,029	50
Нарцисична лють	0,003	53
Знецінення об'єкта	0,001	53
Ідеал цінностей	0,024	57
<i>Дезорієнтованість</i>		
Соціальна ізоляція	0,001	54
<i>Надзалежність</i>		
Втрата контролю емоцій і спонукань	0,001	52
Прагнення до ідеального Селф -об'єкту	0,069	50
Іпохондричний захист від тривоги	0,010	52
Нарцисична вигода від хвороби	0,051	47
Симбіотичний захист Селф	0,036	52

Далі розглянемо детально зміст вказаних нарцисичних показників, за якими були виявлені значимі розбіжності.

Для групи дівчат з типом прихильності псевдо автономія характерні наступні показники:

- *Безсиле Селф* – вираженість цього показника проявляється в психологічному стані безпорадності, зниженні відчуття своєї психічної цілісності, негативної самооцінки, відчутті внутрішньої пустоти. Безсиле Селф характерно для людини з низьким рівнем організації Селф-системи, тобто порушеним відчуттям цілісності та сили власної особистості. Мають місто

інтенсивні депресивні переживання відсутності сенсу життя, власного безсилля та агресії направленої на себе. Ця риса характерна для дівчат з типом прихильності псевдоавтономія.

- *Дереалізація/Деперсоналізація* – в цілому проявляються в сприйнятті оточуючого світу як віддаленого, події в житті сприймаються наче зі сторони. Так само і само сприйняття – людина сприймає себе наче з боку інших, постійно присутнє відчуття неможливості керувати своїм життям та подіями. Поява цих модусів сприйняття з психодинамічної точки зору вказує на включення механізмів психологічного захисту психіки. Тобто, за допомогою дисоціації з реальними подіями та відносинами особистість намагається уникнути травматичних та загрозливих переживань для свого нарцисичного балансу. Це свого роду спроба знецінити загрозливу (з суб'єктивної точки зору особистості) дійсність. Це виражено в групі дівчат з типом прихильності псевдоавтономія.

- *Незначне Селф* – цей показник стосується оцінки оточуючими особистості, її соціального успіху, ефективності в певних життєвих ситуаціях, її адаптивності. Висока вираженість цього показника вказує на низький рівень організації Селф-системи. Це проявляється у постійних болісних переживаннях сумніву власної цінності. При цьому порушене відчуття власної цінності особистістю підкріплено домінуючим переживанням сорому та страху викриття перед оточуючими своєї малоцінності. Людина постійно відчуває себе недостатнього хорошою, цінною, це відчуття другого сорту та боязнь зізнання в цьому. Цей показник найбільш характерний для дівчат з типом прихильності псевдоавтономія.

- *Нарцисична лють* – цей показник виражається у здатності людини протистояти негативним емоціям та переживанням, що пов'язані з образою, соромом, приниженням, розпачем тощо. Особистість з високим рівнем організації Селф-системи подібні негативні емоції мобілізують та виникає конструктивна агресія. Ця агресія є конструктивною лишу у випадку, коли спонукає людину до ефективної поведінки. Тобто, чим вищий показник нарцисичної люті – тим більш ця агресія втрачає свій конструктивний характер та стає руйнівною внутрішньою силою для особистості, деструктивною агресією. Це призводить до дестабілізації Селф-системи та порушеного відчуття самоцінності. Ця риса найбільш виражена в групі дівчат з псевдоавтономним типом прихильності.

- *Знецінення об'єкта* – цей показник проявляється в схильності людини до спалювання, знецінення оточуючих, сприйняття їх небезпечними, підступними. З психодинамічної точки зору за цим стоїть психологічний захист від можливого нарцисичного шоку (знецінення власного Селф) – бути скривдженим, приниженим, відкинутим значимим та бажаним об'єктом. Штучне, суб'єктивне приниження значимості об'єкта нейтралізує залежність особистості від цього об'єкту.

Для групи дівчат з типом прихильності дезорієнтований характерний показник:

- *Соціальна ізоляція* – цей показник найбільш виражений у дівчат з дезорієтованим типом прихильності. Висока вираженість проявляється в значно суб'єктивно перебільшеному рівні власної соціабельності. Виникає ілюзія наповненості особистості від багаточисленних соціальних контактів. Соціальна активність особистості значно переважає над міжособистісним, більш психологічно інтимним спілкуванням.

Для групи дівчат з типом прихильності надзалежність характерні наступні показники:

- *Втрата контролю емоцій і спонукань* – цей показник демонструє здатність особистості оптимально протистояти втраті самоконтролю та емоційним станам, що паралізують її активність. Для дівчат з типом прихильності надзалежність характерна висока

вираженість цього показника. Це проявляється у втраті адекватного контролю над деструктивними спонуканнями, зростаючим страхом повної втрати контролю над своїми емоціями та поведінкою. Дестабілізації нарцисичного балансу та продуктивної поведінки особистості.

- *Прагнення до ідеального Селф-об'єкту* – цей показник демонструє зниження задоволеності собою, при цьому особистість шукає суб'єктивно ідеальний об'єкт. Цей ідеалізований об'єкт в фантазіях надає сили та підтримки особистості. Ідентифікація з ним стимулює слабку особистість, це дозволяє відчувати себе приналежним до могутності та успіху ідеалізованого об'єкту.

- *Іпохондричний захист від тривоги* – цей показник проявляється у підвищеній заклопотаності своїм здоров'ям, без об'єктивних на то причин. З психодинамічної точки зору, іпохондрія представляє собою реакцію індивіда на загрозу розщеплення Селф. Тобто, загальна особистісна тривога при цьому звужується до окремого переживання – тривоги за здоров'я. При цьому мобілізуються фантазії про врятування, увагу оточуючих та соціальну підтримку. Об'єктне відношення до власного тіла сприяє зміщенню реальних міжособистісних конфліктів у площину відносин з власним тілом. Тобто, увага особистості переключачється з травматичних та загрозливих ситуацій для Селф на проблеми з власним здоров'ям. Цей показник виражений в групі дівчат з типом прихильності над залежність.

- *Нарцисична вигода від хвороби* – цей показник демонструє важливість проблем зі здоров'ям з точки зору виправдання особистістю своїх невдач та бездіяльності. Завдяки подібним неконструктивним установкам людина уникає внутрішньої напруги, конфронтації з власною неуспішністю. Все це є ознаками низького рівня організації Селф-системи. Ця риса характерна для дівчат з типом прихильності надзалежність.

- *Симбіотичний захист Селф* – цей показник проявляється у прагненні знайти безпечний, «хороший» об'єкт. Такий об'єкт сприймається особистістю як психологічна копія себе, а тому є знайомим та безпечним. Такі стосунки дають особистості з порушеною Селф-системою підкріплення правильності своїх установок, патернів поведінки та ієрархії цінностей. Подібне злиття дає ілюзію відсутності суперечностей. Виникає захисна фантазія стабільних, безпечних стосунків, в яких гарантовано не можливий розпач та розрив.

Висновки. Отже, нами були виявлені розбіжності в особливостях нарцисичної регуляції особистості дівчат з різним стилем прихильності до партнера. Було виявлено, що для дівчат з типом прихильності псевдоавтономія характерні: очікування особливого відношення, відсутність емпатії, зайнятість почуттям заздрості, безсиле Селф, дереалізація / деперсоналізація, незначне Селф, нарцисична лють, знецінення об'єкта, ідеал цінностей. Для дівчат з типом прихильності дезорієнтованість характерна соціальна ізоляваність. Для дівчат з типом прихильності надзалежність характерні: маніпуляції в міжособистісних відносинах, втрата контролю емоцій і спонукань, прагнення до ідеального Селф-об'єкту, іпохондричний захист від тривоги, нарцисична вигода від хвороби, симбіотичний захист Селф. У групі дівчат з типом прихильності автономія не було виявлено значимо виражених нарцисичних показників. Це говорить про відсутність в даній групі різких перепадів між нарцисичними показниками, та вказує на більш високий рівень організації Селф-системи особистості дівчат відносно інших трьох груп досліджуваних.

Література

1. Боулби Джон. Привязанность. — М.: Гардарики, 2003. — 477с.
2. Государственная служба статистики Украины: - Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Григорова Т. П. Деструктивная привязанность к партнеру во взрослом возрасте и совладание с ее проявлениями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / Григорова Т. П. – Кострома, 2015. – 27 с.
4. Залуцкая, Н.М. Индекс функционирования Self-системы (на основе теста оценки нарциссизма): Пособие для врачей / Н.М. Залуцкая. СПб.: НИПНИ им. В.М.Бехтерева, 2003 - 47с.
5. Макаренко А.О. Нарцисичні кореляти самотності / А.О. Макаренко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. — 2013. — № 1065 : Сер. : Психологія. — Вип. 56. — С. 184—187.
6. Клепикова Н. М. Модель операционализации понятия «нарциссизм» в пределах психической нормы // Автореферат диссерт. на соискание ученой степени канд. психол. н. Хабаровск, 2011.
7. Такмакова М.Ю. Вплив стилю прихильності на особливості побудування міжособистісних стосунків у дівчат /М.Ю. Такмакова // Международный научный периодический журнал "Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ", 2014. – № 5; С. 217-230. – ISSN 2313-7525. (<http://fund-issled-intern.esrae.ru/>).
8. Шамшикова, О. А. Опросник "Нарциссические черты личности" / О. А. Шамшикова, Н. М. Клепикова // Психологический журнал. - 2010. - Т. 31, N 2. - С. 114-128 : табл. - Библиогр.: с. 125-126.

Транслітерація

1. Boulbi Dzhon. Privyazannost. — М.: Gardariki. 2003. — 477s.
2. Gosudarstvennaya sluzhba statistiki Ukrainy: - Rezhim dostupa: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Grigороva Т. P. Destruktyvnaya privyazannost k partneru vo vzrosлом vozraste i sovladaniye s eye proyavleniyami : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya k.psih.nauk / Grigороva Т. P. – Kostroma. 2015. – 27 s.
4. Zalutskaya. N.M. Indeks funktsionirovaniya Self-sistemy (na osnove testa otsenki nartsissizma): Posobiye dlya vrachey / N.M. Zalutskaya. SPb.: NIPNI im. V.M.Bekhtereva. 2003 - 47s.
5. Makarenko A.O. Nartsisichni korelyati samotnosti / A.O. Makarenko // Visnik Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina. — 2013. — № 1065 : Ser. : Psikhologiya. — Vip. 56. — S. 184—187.
6. Klepikova N. M. Model operatsionalizatsii ponyatiya «nartsissizm» v predelakh psikhicheskoy normy // Avtoreferat dissert. na soiskaniye uchenoy stepeni kand. psikhol. n. Khabarovsk. 2011.
7. Takmakova M.Yu. Vpliv stilyu prikhilnosti na osoblivosti pobuduvannya mizhosobistisnikh stosunkiv u divchat /M.Yu. Takmakova // Mezhdunarodnyy nauchnyy periodicheskiy zhurnal "Fundamentalnyye i prikladnyye issledovaniya v praktikakh vedushchikh nauchnykh shkol". 2014. – № 5; S. 217-230. – ISSN 2313-7525. (<http://fund-issled-intern.esrae.ru/>).
8. Shamshikova. O. A. Oprosnik "Nartsissicheskiye cherty lichnosti" / O. A. Shamshikova. N. M. Klepikova // Psikhologicheskiy zhurnal. - 2010. - T. 31. N 2. - S. 114-128 : tabl. - Bibliogr.: s. 125-126.

Свинаренко Ю.В.

Особенности нарциссической регуляции личности девушек с разным типом привязанности к партнеру

В статье приведены результаты исследования значимых различий в особенностях нарциссической регуляции личности девушек с разным типом привязанности к партнеру. Описаны содержательные характеристики нарциссических показателей при разных типах привязанности.

Ключевые слова: привязанность, нарциссическая регуляция, Селф-система.

Svinarenko Yu.V.

Features of narcissistic personality regulation of girls with different type of attachment to a partner

The results of the study no significant differences in the regulation of the individual features of the narcissistic girls with different type of attachment to a partner. We describe the characteristics of narcissistic meaningful indicators for different types of attachment.

Key words: attachment, narcissistic regulation, Self-System.

Свинаренко Юлія Валеріївна – аспірантка кафедри психологічного консультування і психотерапії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

УДК 159.9.378

Федан О.В.

**ОСОБЛИВОСТИ АВТЕНТИЧНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ**

У статті розглянуто проблему ефективної діяльності психолога-консультанта у контексті його автентичності. Представлено та проаналізовано перелік професійно важливих якостей необхідних для успішної діяльності практичного психолога. Джерел – 11.

Ключові слова: автентичність, особистість, практичний психолог, професійні якості.

Постановка проблеми. Ефективність терапії залежить не тільки від дієвості методу і ступеня оволодіння теорією і технікою виконання окремих прийомів, але і від емоційної зрілості практичного психолога, його гнучкості та здатності усвідомлювати і виражати власні емоції та їх зміст. Результати практичних спостережень дозволяють стверджувати, що ефективно працюючий психолог, як правило, володіють хорошим душевним здоров'ям і успішно дозволяють власні проблеми.

Автентичність особистості характеризується природністю вираження себе, відсутністю “бажання не бути, а здаватися”, тобто в особистості виявляється реальна (а не удавана) єдність дійсності і цінності, при цьому цінності виступають принципами діяльності, зокрема професійної.

Ефективність діяльності консультанта визначається властивостями особистості, професійними знаннями і спеціальними навичками. Кожен з цих факторів забезпечує якісний